

ศูนย์วิจัยและพัฒนาการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจืดนครพนม
กองวิจัยและพัฒนาการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจืด กรมประมง

ชื่อ : ปลาอีสก

ชื่อท้องถิ่น : ปลาอีสกไทย ปลาเอิน ปลาเสื่อ

ชื่อสามัญ : seven line barb

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Probarbus jullieni* Sauvage, 1880

ลักษณะทั่วไป : เป็นปลาน้ำจืดขนาดใหญ่ หัวค่อนข้างโต สีของลำตัวเป็นสีเหลืองนวล ลำตัวค่อนข้างกลมและยาว บริเวณด้านข้างมีแถบสีดำข้างละ 7 แถบ พาดไปตามความยาวของลำตัว ไล่ตามตัวเหล่านี้จะปรากฏชัดเจนในลูกปลาที่มีขนาด 3-5 นิ้ว บริเวณหัวมีสีเหลืองแกมเขียว ริมปากบนมีหนวดสั้น ๆ 1 คู่ เวลากินอาหารทำปากยืดหดได้ เยื่อมันตาเป็นสีแดงเรื่อ ๆ ครีบหลัง ครีบหู ครีบท้อง ครีบกัน มีสีชมพูแทรกอยู่กับพื้นครีบ ซึ่งเป็นสีเทาอ่อน หางค่อนข้างใหญ่และเว้าลึก

ขนาดความยาวสูงสุด (maximum size) : ยาว 1.20 เมตรหนัก 55 กิโลกรัม

การแพร่กระจาย : ในภาคกลางพบปลาอีสกอาศัยอยู่ในแม่น้ำเจ้าพระยา แม่น้ำแม่กลอง แม่น้ำราชบุรี แม่น้ำป่าสัก แควน้อย แควใหญ่ ภาคเหนือพบที่จังหวัดเชียงราย ภาคตะวันออกเฉียงเหนือพบในแม่น้ำโขง ตั้งแต่จังหวัดเลย จนถึงจังหวัดอุบลราชธานี มีมากในจังหวัดหนองคาย จังหวัดบึงกาฬ จังหวัดนครพนม และจังหวัดมุกดาหาร

ที่อยู่อาศัย : ปลาอีสกอาศัยอยู่ในแม่น้ำสายใหญ่ ที่พื้นที่ตื้นน้ำมีลักษณะเป็นกรวดทราย ระดับน้ำลึก 5 - 10 เมตร น้ำเย็นใสสะอาด และเป็นบริเวณที่มีน้ำไหล วังน้ำกว้างและมีกระแสน้ำไหลวน ลูกปลาจะไปรวมกัน

อยู่เป็นฝูงตามบริเวณที่เป็นอ่าว และพื้นเป็นโคลนหนาประมาณ 10 - 20 เซนติเมตร พอถึงช่วงฤดูวางไข่ (ต้นฤดูหนาว) ปลาจะเริ่มว่ายน้ำขึ้นไปที่เหนือน้ำ เพื่อวางไข่และจะกลับถิ่นเดิมในช่วงฤดูฝน หรือพอน้ำเริ่มมีระดับสูงขึ้น ปลาจะสลับจะพากันไปอาศัยตามห้วยวังที่มีน้ำลึก กระแสน้ำไหลคดเคี้ยว พื้นดินเป็นดินทราย และกรวดหิน เป็นท้องทุ่ง (คุ้ง) หรือวังที่กว้างใหญ่ น้ำใสสะอาด ลึกตั้งแต่ 5 - 10 เมตร

อาหารธรรมชาติ : ปลาจะกินหอยเป็นอาหารหลัก และอาจกินสัตว์หน้าดิน ลูกกุ้ง ลูกปู และไรน้ำ

ฤดูวางไข่ : ช่วงเดือนพฤศจิกายน - กุมภาพันธ์ ของทุกปี

ลักษณะเพศ : ลักษณะของปลาตัวผู้ ลำตัวเรียวยาว ขนาดเล็กกว่าปลาตัวเมีย ลักษณะเพศเป็นวงรีเล็ก มีสีชมพูเรื่อ ๆ ในฤดูผสมพันธุ์จะมีน้ำเชื้อสีขาวไหลออกมาเป็นจำนวนมาก มีตุ่มสี (Pearl spot) ที่บริเวณแก้ม และข้างตัวมากกว่าตัวเมีย เมื่อเอามือลูบจะสากมือ ส่วนลักษณะของปลาตัวเมีย ลำตัวอ้วนป้อม ช่องท้องขยายกว้าง ขนาดใหญ่กว่าปลาตัวผู้ ช่องเพศกลมใหญ่ มีสีชมพูปนแดง และแผ่นไขมัน (papillae plate) ขยายเป็นวงล้อมรอบช่องเพศ มีตุ่มสีเช่นกัน แต่น้อยกว่าปลาตัวผู้

ความตกไข่ : แม่พันธุ์ปลาจากแม่น้ำโขง น้ำหนัก 1 กิโลกรัม มีไข่โดยเฉลี่ย 92.2 กรัม ไข่ น้ำหนัก 1 กรัม มีปริมาณโดยเฉลี่ย 269 ฟอง แม่พันธุ์ปลาจากบ่อดิน น้ำหนัก 1 กิโลกรัม มีไข่โดยเฉลี่ย 80.8 กรัม ไข่ น้ำหนัก 1 กรัม มีปริมาณ โดยเฉลี่ย 360 ฟอง จากข้อมูลที่รวบรวมจากการเพาะพันธุ์ปลาจากแม่น้ำโขง พบว่า ไข่ปลาจะมีเส้นผ่าศูนย์กลางอยู่ระหว่าง 1.84 - 2.41 มิลลิเมตร ปลาที่นำมาเก็บข้อมูล มีความยาวระหว่าง 93.00 - 116.00 เซนติเมตร หรือความยาวเฉลี่ย 101.43 ± 7.83 เซนติเมตร มีน้ำหนักระหว่าง 11.70 - 34 กิโลกรัม หรือน้ำหนักเฉลี่ย 20.09 ± 7.75 กิโลกรัม และมีปริมาณความตกไข่เฉลี่ย $572,132 \pm 252,516$ ฟอง ลักษณะไข่ของปลา ไข่ปลาเป็นไข่จมติด

การเพาะพันธุ์ : สามารถเพาะพันธุ์ได้ทั้งจากพ่อแม่พันธุ์ในธรรมชาติ และพ่อแม่พันธุ์จากการเลี้ยงในบ่อดิน

การเพาะพันธุ์ปลาใช้พ่อแม่พันธุ์ที่เลี้ยงในบ่อดิน

ภาพความแตกต่างของปลาเพศผู้ และเพศเมีย

เมื่อถึงฤดูผสมพันธุ์ ปลาใช้สกเพศเมียจะมีท้องที่อูมเป่ง และสีเกล็ดจะเข้มกว่าปลาใช้สกเพศผู้

การคัดเลือกพ่อแม่พันธุ์

การฉีดฮอร์โมน

การฉีดฮอร์โมนกระตุ้นการตกไข่และน้ำเชื้อของปลาใช้สก

แม่พันธุ์ฉีดกระตุ้นด้วยฮอร์โมนสกัต (Human Chorionic Gonadotropin; HCG) อัตรา 250 ไอ.ยู./กิโลกรัม เว้นระยะห่าง 8 ชั่วโมง ฉีดด้วยฮอร์โมนสังเคราะห์ (Buserelin acetate) ร่วมกับยาเสริมฤทธิ์ (Domperidone) อัตรา Buserelin acetate 20 ไมโครกรัม ร่วมกับ Domperidone 10 มิลลิกรัม/แม่ปลาหนัก 1 กิโลกรัม หลังจากฉีดครั้งที่ 2 ประมาณ 10 ชั่วโมง จะทำการตรวจสอบการตกไข่

ส่วนพ่อพันธุ์ ฉีดครั้งเดียวในอัตรา Buserelin acetate 5 - 10 ไมโครกรัม + Domperidone 10 มิลลิกรัม/ปลาหนัก 1 กิโลกรัม พร้อมกับการฉีดแม่พันธุ์เข็มสุดท้าย

การตรวจสอบการตกไข่

สลบปลาด้วย 2-phenoxy ethanol อัตรา 200-400 ppm

หลังจากกรีดไข่และน้ำเชื้อได้แล้ว ใช้ชนไก่คนไข่และน้ำเชื้อให้ผสมกันจนทั่ว ล้างสารเหนียวด้วยน้ำผสมดินสอพอง (ดินสอพอง 1 กิโลกรัม : น้ำ 500 มิลลิลิตร) ลงไปคนให้เข้ากันจนทั่ว ล้างออกด้วยน้ำสะอาด ทำแบบนี้ประมาณ 2 - 3 ครั้ง ก่อนนำไปฟักในระบบกรวยฟักไข่

การกรีดไข่

การรีดน้ำเชื้อผสมกับไข่

ล้างสารเหนียวด้วยน้ำดินสอพองและล้างออกด้วยน้ำสะอาด

ฟักไข่ในระบบกรวยฟักไข่

การฟักไข่ : ไข่ปลาเยือกเป็นไข่จมติด ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 2 มิลลิเมตร เมื่อพองน้ำเต็มที่จะมีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 3 มิลลิเมตร สามารถนำไปฟักในภาชนะฟักไข่ ได้แก่ กรวยจรรยาจร เป็นต้น ไข่ฟักออกเป็นตัว ใช้เวลาประมาณ 120 - 144 ชั่วโมง ที่อุณหภูมิ น้ำ 18.0 - 20.0 องศาเซลเซียส ลูกปลาแรกฟักมีขนาดประมาณ 8 มิลลิเมตร

การอนุบาล : เมื่อลูกยี่สกฟักออกเป็นตัวประมาณ 2 วัน เป็นระยะที่ลูกไข่แดงยุบ จะเริ่มให้อาหารใช้ไข่แดงต้มบดละเอียด ล่อนด้วยผ้าโอล่อนแก้ว ละลายน้ำให้ลูกปลากินวันละ 2 ครั้ง (เช้าและเย็น) มีการเสริมด้วยอาร์ทีเมีย หรือไรแดง เมื่อลูกปลาอายุครบ 3 - 5 วัน หรือสังเกตจากภายในท้องลูกปลาจะมีถุงลมปรากฏอยู่ จึงย้ายลูกปลาไปอนุบาลในบ่อดิน ระดับน้ำลึกประมาณ 1 เมตร ควรนำไรแดงมาปล่อยลงบ่อลูกปลาจะได้รับอาหารธรรมชาติที่สมบูรณ์ อัตราการปล่อยประมาณ 100,000 ตัว/ไร่ และให้ไข่แดงต้มสุก ช่วง 3 วันแรกที่ลงบ่อดิน หลังจากนั้นให้อาหารผสมรำละเอียด : ปลาป่น อัตรา 2 : 1 วันละ 2 ครั้ง (เช้าและเย็น) หลังจากอนุบาลลูกปลาประมาณ 1 เดือน ลูกปลายี่สกจะมีขนาด 2-3 เซนติเมตร อัตรารอดตายอยู่ในช่วง 20-25 %

ราคาปลาสด : กิโลกรัมละ 150 - 300 บาท

การใช้ประโยชน์ : นิยมนำมาบริโภค และเลี้ยงเป็นปลาสวยงาม

ศูนย์วิจัยและพัฒนาการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจืดนครพนม 12 หมู่ 2 ตำบลหนองญาติ อำเภอเมือง
จังหวัดนครพนม 48000 โทรศัพท์/โทรสาร 042-503616 E-mail:ifnakhonphanom@yahoo.com
WWW.Fisheries.go.th/sf-nakonpanom/web2